

به نام خدا

نظارت

تسهیلات اعتباری

در بانکداری بدون ربا

نویسندگان:

علی اصغر علیزاده

اصغر پورمتین

انتشارات گپ

بانک سینا

انتشارات گپ

E.mail: gapnashr@gmail.com

سرشناسه: پورمتین، اصغر، ۱۳۳۴ -
عنوان و نام پدیدآور: نظارت تسهیلات اعتباری در بانکداری
بدون ربا/ نویسندگان اصغر پورمتین، علی اصغر علیزاده،
مشخصات نشر: رشت: گپ، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری: ۱۲۸ ص.: جداول: ۲۹×۲۲ س. م.
شابک: ۲۹۰۰۰ ریال: ۱-54-7976-964-978
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه
یادداشت: واژه نامه
موضوع: وام های بانکی - - ایران - - مدیریت
موضوع: بانک و بانکداری - - ایران - - مدیریت
شناسه افزوده: علی اصغر، ۱۳۴۵ -
رده بندی کنگره: HG ۱۶۴۲/الف ۹ب۹ ۱۳۸۹
رده بندی دیویی: ۳۳۲/۱۷۵۳
شماره کتابشناسی ملی: ۴۹۱۰۸۹۱

نظارت تسهیلات اعطایی در بانکداری بدون ربا

نویسندگان	اصغر پورمتین - علی اصغر علیزاده
ویراستار	علی اصغر علیزاده
ناشر	انتشارات گپ
صفحه آرا	ه. سوری (۰۹۱۲۵۶۲۰۸۲۵)
لیتوگرافی	بهمنرپرداز ۶۶۴۸۶۴۹۳
نوبت و سال چاپ	اول - ۱۳۸۹، رقی ۱۲۸ صفحه
شمارگان	۱۵۰۰ نسخه (این نوبت چاپ به سفارش بانک سینا می باشد)
قیمت	۲۹۰۰۰ ریال
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۷۹۷۶-۵۴-۱
آدرس ناشر:	۱- تهران- صندوق پستی ۵۹۹۴-۱۴۱۵۵، تلفکس: ۶۶۴۳۷۳۲۲ ۲- رشت- ابتدای خ لاکانی، ص.ب. ۴۱۶۳۵-۳۵۳۱، تلفکس: ۲۲۴۴۳۱۵
مراکز پخش و ارسال پستی کتاب:	تهران: علوم پویا (۳-۶۶۹۶۰۷۷۲)، وارش (۶۶۹۷۰۶۵۹)، کوهسار (۶۶۴۱۷۴۲۵-۶۶۹۵۶۰۶۹)

مرکز فروش اینترنتی www.iketab.com
و ارسال پستی ۴-۷۷۵۱۴۴۶۲-۲۱

طبق قانون حمایت از مؤلفان و مصنفان هر گونه کپی برداری، تکثیر کلی یا جزئی از مطالب کتاب، بدون اجازه ناشر، پیگرد قانونی را به همراه دارد.

به نظر این جانب تلاش نگارندگان محترم این اثر - که تجربه چند دهه فعالیت بانکی ، تدریس و تالیف دیگر آثار بانکی را نیز به همراه دارند - از جمله تلاش و کوشش‌هایی است که در این زمینه شایان توجه و قابل تقدیر است و توفیق نویسندگان این مجموعه را در تداوم این خدمت ارزشمند از درگاه ایزد متعال مسالت می‌نمایم .

دکتر محمود بهمنی

فروردین ۱۳۸۹

دیباچه

مفوله کنترل و نظارت، و اعتبارسنجی مشتریان هنگام اعطای تسهیلات به منزله‌ی دو بال بانکداری بدون ربا است که اجرای آن به یقین موجبات ارتقای سطح کمی و کیفی تخصیص منابع را فراهم خواهد ساخت. در طی سه دهه فعالیت بانکداری اسلامی در کشور، با وجود ارایه منابع معتبر علمی - کاربردی درمباحث مختلف علوم بانکی توسط موسسات ذی ربط و شخصیت‌های کارآزموده این صنعت، پرداختن به موضوع نظارت در بخش تخصیص منابع و مدون نمودن دستورالعمل‌های نظارتی منطبق با قوانین بانکداری و استانداردهای معتبر، ازجمله ضروریات و خدمات علمی ارزشمند محسوب می‌گردد.

کتاب حاضر نیز با یکسان‌سازی شیوه‌ها و فنون نظارت در بخش مذکور، که بی‌شک نشانگر مطالعه، بررسی، اشاعه تجربه و درک درست نگارندگان این اثر از عقود اسلامی می‌باشد، می‌تواند اهمیت موضوع را بیشتر نمایان سازد.

مطالعه و اجرای نمودن این مجموعه‌ی کاربردی، بی‌اغراق نقش به‌سزایی در رعایت اصول اعتباری، کنترل و نظارت بر منابع و مصرف منابع، و کاهش مطالبات معوق و رعایت اصول اعطای تسهیلات و همچنین تشویق مسئولان محترم بانک‌ها در استقلال عمل واحدهای نظارت از سایر ارکان اعتباری ایفا می‌نماید.

استانداردهای سازمان‌های مختلف صاحب‌نظر در بخش مربوط نیز استفاده شده تا تجارب نظارتی در چارچوب‌های علمی قابل تعریف، برای آموزش به کارشناسان ناظر بانک‌ها نیز قابل تدریس باشد.

در پایان از همه کسانی که در تهیه این مجموعه با مشاوره‌های علمی و تذکار خود ما را یاری نموده‌اند به ویژه آقایان دکتر محمود بهمنی (استاد بانکداری موسسه عالی بانکداری ایران و رییس کل بانک مرکزی ج.ا.ا)، مهدی رشیدی (مدرس بانکداری خارجی موسسه عالی بانکداری و کارشناس ارشد امور بین‌الملل) که مطالب تخصصی مربوطه را مورد بازنگری قرار دادند و همچنین از دیگر همکاران، شمس‌الله تک‌دهقان (کارشناس ارشد بانک صادرات ایران)، بهزاد مردآزاد (کارشناس ارشد و مدرس بانک سپه) آقای همایون کیوان‌شکوهی (بانک رفاه کارگران)، علیرضا عبیری (مهندس عمران بانک تجارت)، محمد کریمی (بانک ملت اهواز)، همکاران واحدهای ارزی بانک تجارت، همکاران واحد نظارت بانک صنعت و معدن شعبه حافظ و سایر عزیزان سپاس‌گزاری می‌نمایم. امیدواریم در بهتر و کامل‌تر کردن این اثر، شما همکاران گرامی به‌ویژه کارشناسان ناظر و مسئولان واحدهای نظارت نظام بانکی کشور با ارسال انتقاد، پیشنهاد و دیدگاه‌های تخصصی خود، ما را یاری نموده تا بدین ترتیب با تبادل تجارب و دانسته‌ها، در شکوفایی نظام اعتباری بانک‌های کشورمان گام‌هایی موثر و ماندگار برداشته باشیم.

«با آرزوی آینده‌ای روشن و تبدیل اعتقاد اتمان به باور»

علی اصغر علیزاده

Alizadeh.aa@gmail.com

اصغر پورمتین

poormatin@gmail.com

به نام خداوند جان و خرد

پیشگفتار

مطالبات معوق نظام بانکی یکی از موضوعات بسیار مهم و پایه‌ای این نظام در کشورمان است. براساس پژوهش‌های انجام‌شده، عمده‌ترین عوامل ایجاد آن، نبود یا ضعف نظارت‌های لازم پیش و پس از اعطای تسهیلات و همچنین زمان برگشت آن است. از سویی وجه افتراق عمده‌ی بانکداری بدون ربا و بانکداری ربوی، اصالت موضوع، رابطه‌ی بین داین و مدیون و تحول اعمال نظارت بر تسهیلات اعطایی می‌باشد؛ پس چنانچه مقوله‌ی نظارت را از بانکداری بدون ربا حذف نمایم، با همه‌ی دقت‌های لازمی که در زمان بررسی درخواست متقاضی صورت می‌پذیرد، به دلیل ضعف یا نبود نظارت، ممکن است تسهیلات در محلی غیر از موضوع قرارداد هزینه و تبع آن سود واقعی عاید بانک نشده و چنانچه جوهری بنابه سود معامله به بانک پرداخت شود، مشروعیت‌های لازم را نداشته و در واقع معامله صوری خواهد بود.

در این کتاب سعی شده موضوع نظارت در دو مقوله‌ی کلی نظارت پیش از تصمیم‌گیری اعتباری و نظارت پس از تصمیم‌گیری اعتباری و صدور مصوبه بحث گردد.

این اثر به عنوان یک "راهنما" و مرجع کاربردی - آموزشی می‌تواند محسوب شده که در واقع تجربه‌ی سال‌ها فعالیت بانکی در نظام بانکداری ربوی (پیش از انقلاب) و بانکداری بدون ربا (پس از انقلاب) و همچنین تدریس در کلاس‌های آموزشی کارکنان محترم بانک‌ها و به‌ویژه تجارب عملی در بخش نظارت بوده که هم اکنون برای نخستین بار به صورت مکتوب و مدون شده ارائه می‌گردد.

در تهیه این مجموعه ضمن استفاده و تطبیق دستورکارهای نظارتی و اعتباری بانک‌های مختلف با مقررات جاری سازمان‌ها، شرکت‌ها، از

فصل سوم: نظارت / الزامات کنترلی بر مصرف تسهیلات اعطایی	۵۳
وظایف ناظر پس از دریافت مصوبه اعتباری	۵۴
۱. اعمال نظارت / الزامات کنترلی بر خدمات منجر به برقراری تعهد بانک	۵۷
۱-۱) انواع ضمانت نامه ها:	۵۷
۱-۲) نظارت بر انواع گشایش اعتبار اسنادی	۵۸
۲. اعمال نظارت / الزامات کنترلی بر مصرف انواع تسهیلات	۶۰
۲-۱) وام های قرض الحسنه	۶۰
۲-۲) نظارت / الزامات کنترلی بر مصرف تسهیلات سرمایه در گردش	۶۰
۲-۲-۱) عقود مبادلاتی:	۶۰
۱-۲-۲-۱) فروش اقساطی مواد اولیه / ابزار کار:	۶۰
۱-۲-۲-۲) عقد جماله:	۶۱
۱-۲-۲-۴) خرید دین:	۶۲
۲-۲-۲) عقود مشارکتی	۶۲
۲-۳) نظارت / اعمال کنترل های لازم بر مصرف کالاهای سرمایه ای	۶۴
۲-۳-۱) عقود مبادله ای	۶۴
۱-۲-۳-۱) فروش اقساطی ماشین آلات و تجهیزات	۶۴
۱-۲-۳-۲) اجاره به شرط تملیک:	۶۵
۱-۲-۳-۳) فروش اقساطی واگذاری سهم شرکت بانک:	۶۵
۲-۳-۲) عقود مشارکتی	۶۶
۱-۲-۳-۲) مشارکت مدنی ساخت ماشین آلات - تجهیزات	۶۶
۱-۲-۳-۲) مشارکت مدنی ساخت / احداث مسکن	۶۶
۱-۲-۳-۳) اعتبارات اسنادی	۶۸
کالای زیر کلید بانک	۶۹
نظارت / الزامات کنترلی مصرف تسهیلات اعطایی طرح ها	۷۲
الف) نظارت تطبیقی	۷۳
ب) نظارت تقویمی	۷۴
ج) نظارت ماهوی	۷۶
روش تشخیص کسری کار در طرح و پروژه های ساختمانی	۸۰
روش ارزیابی هزینه های احداث در املاک مشابه	۸۶
فصل ۴: نظارت / الزامات کنترلی بر بازگشت تسهیلات اعطایی	۸۷
۱) نظارت عام / الزامات عام کنترلی بر برگشت منابع	۸۷
۲) نظارت / الزامات کنترلی بر برگشت منابع به صورت خاص	۸۸
۱-۲) نظارت بر برگشت تسهیلات عقود مبادلاتی:	۸۸
۱-۲) نظارت / اعمال کنترل های لازم بر مصارف تسهیلات مشارکتی:	۸۹
نرم افزارهای نظارتی	۹۱
سونیفت	۹۳
پیوست ها	۹۵
منابع استفاده شده:	۱۲۵

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	فصل اول: شیوه نظارت بر عقود اسلامی
۱۱	تعریف نظارت
۱۲	اهمیت نظارت
۱۳	اهداف نظارت
۱۴	ارکان نظارت
۱۴	انواع نظارت
۱۵	مراحل نظارت
۱۸	ویژگی‌های کارشناسان ناظر اعتباری بانک
۱۹	شرح وظایف کارشناسان ناظر اعتباری
۲۱	مرور اجمالی بر وظایف کلی کارشناسان اعتباری بانک
۲۱	(۱) بررسی تقاضای درخواست‌کننده تسهیلات و کنترل‌های عمومی مدارک
۲۳	(۲) بررسی فنی طرح
۲۵	(۳) بررسی مالی طرح
۲۶	(۴) بررسی اقتصادی طرح
۲۷	فصل دوم: نظارت پیش از تصمیم‌گیری ارکان اعتباری
۲۸	(۱) اعمال نظارت بر خدمات منجر به برقراری تعهد بانک
۲۸	۱-۱) انواع ضمانت‌نامه‌ها
۳۰	۱-۲) انواع گشایش اعتبار اسنادی
۳۳	ویژگی‌های مهم در پروفرما اینتویس
۳۵	(۲) نظارت/اعمال کنترل‌های اساسی پیش از صدور مصوبه انواع تسهیلات
۳۵	۲-۱) نظارت/اعمال کنترل‌های اساسی پیش از تصویب انواع وام‌های قرض‌الحسنه
۳۶	۲-۲) نظارت/اعمال کنترل‌های اساسی پیش از تصویب تسهیلات سرمایه در گردش (مواد اولیه/ابزار کار)
۳۷	۲-۲-۱) نظارت بر اعطای تسهیلات سرمایه در گردش در چارچوب عقود مبادلاتی
۳۷	۲-۲-۱-۱) نظارت بر عقد فروش اقساطی
۳۷	۲-۲-۱-۲) نظارت بر تسهیلات جماله
۳۸	۲-۲-۱-۳) نظارت بر تسهیلات سلف
۴۰	۲-۲-۱-۴) نظارت بر عقد خرید دین
۴۰	۲-۲-۲) نظارت پیش از صدور مصوبه تسهیلات سرمایه در گردش (مواد اولیه/ابزار کار)
۴۰	در قالب عقود مشارکتی
۴۴	۲-۳) نظارت/کنترل‌های اساسی پیش از صدور مصوبه کالاهای سرمایه‌ای
۴۴	۲-۳-۱) عقود مبادله‌ای - فروش اقساطی (ماشین‌آلات، تجهیزات)
۴۶	۲-۳-۲) عقود مشارکتی (ماشین‌آلات، تجهیزات)
۴۹	نظارت/کنترل‌های اساسی پیش از صدور مصوبه واگذاری سهم‌الشرکه بانک از طریق عقود مبادله‌ای در مورد کالاهای سرمایه‌ای
۵۰	۲-۴) نظارت/الزامات کنترلی پیش از اعطای تسهیلات طرح‌های ایجاد، توسعه و تکمیلی (پیش از صدور مصوبه)